

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان

تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۷/رمضان المبارک ۱۴۴۶ هـ، ق مطابق ۱۷/حوت/۱۴۰۳ هـ، ش

اخلاق و صفات روزه داران واقعی

الحمد لله حمداً كثيراً طيباً مباركاً فيه كما يحب ربنا ويرضى، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه، وسلّم تسليماً كثيراً إلى يوم الدين.

قال الله سبحانه وتعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} * أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْراً فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ} البقرة: (۱۸۴)

حضار محترم وشنوندگان گرامی!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

روزه بهترین مدرسه اخلاق است که انسان را به صبر، تحمل، انفاق فی سبیل الله، سخا، تقوی و همکاری تربیه نموده و از صفات قبیح و اخلاق بد او را باز میدارد.

بعضی مردم فکر میکنند که روزه تنها خود داری از خوردن، نوش و همبستری می باشد و دیگر هر چه بکند و یا بگوید باکی ندارد؛ اما حقیقت اینطور نیست بلکه روزه واقعی مدرسه اخلاقی است که انسان را به صفات نیکو تربیه میکند و از اخلاق بد و قبیح او را حفاظت میکند. الله تعالی فرموده است که روزه بخاطر این مشروع گردیده که شما پرهیز گار شوید.

الله تعالی فرموده است: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} البقرة: (۱۸۳)

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما فرض شده است طوری که فرض شده بود بر آنانیکه پیش از شما بودند تا پرهیزگار شوید.

وجه استدلال: مفسرین از { لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } این طور یک معنی کرده اند که روزه بخاطر این مشروع گردیده که شمارا از آتش جهنم حفاظت کند و انسان از آتش جهنم در آن وقت محفوظ می ماند که زبان، چشم، دست، پا و سائر اندام های خود را از کارهای گناه حفاظت کند. و مفسرین از { لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } معنی دیگری اینطور کرده اند: که روزه بخاطر این مشروع شده است که شمارا پرهیزگاران بسازد و این پرهیزگاری وقتی حاصل میشود که شما دهن، چشم، دست، پا و سائر اندامها را از کارهای حرام بخصوص در ماه مبارک رمضان بندکنید تا اینکه شما پرهیزگار شوید، زیرا که روزه نفس حیوانی و شهوت آنرا شکستانده و شرارت آنرا از بین می برد. النکت والعیون - موافق للمطبوع (۱/ ۲۳۷)، التحریر والتنویر (۲/ ۱۵۸)

بناءً در روزه باید زبان انسان از هر نوع سخنان فضولی، دروغ و از هر آنچه که شریعت منع کرده است خود داری کرده شود، روزه تنها خود داری از خورد، نوش و همبستری نمی باشد بلکه روزه علاوه از این امور؛ دهن، زبان، چشم، دست، پا و قلب مسلمان هم روزه باید باشد.

۱- صفت روزه دار واقعی این است که قلب او هم باید روزه دار باشد:

روزه داران واقعی کسانی اند که روزه را به اخلاص و تنها بخاطر رضای الله تعالی میگیرند، قلب مسلمان باید در ماه مبارک رمضان از تمام محرّمات و اراده های ناروا مانند: ریاء، اراده های شهوانی، اراده گناه روزه باشد. در نیت روزه گرفتن فقط بخاطر حصول رضای الله تعالی و نجات از آتش جهنم باشد، و از ریاء و سمعت خود را حفاظت کند، الله تعالی فرموده است کسیکه عبادت الله تعالی را میکند و مخلوق را در آن شریک قرار نمی دهد (یعنی از ریا کاری خود را حفاظت میکند) الله تعالی فرموده است: { فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا } { الكهف: (۱۱۰)

ترجمه: پس هر کس به دیدار پروردگار خود امید دارد پس باید کار شایسته کند و در عبادت پروردگار خویش کسی را شریک نسازد.

در یک حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَرَأَيْتَ رَجُلًا عَزَا يَلْتَمِسُ الْأَجْرَ وَالذِّكْرَ مَا لَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا شَيْءَ لَهُ» فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا شَيْءَ لَهُ» ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَابْتِغَى بِهِ وَجْهَهُ». سنن النسائي الكبرى (۳/ ۱۸)

ترجمه: از ابو امامه رضی الله عنه روایت است او میگوید که شخصی نزد نبی علیه السلام آمد و برایش گفت: خبر بده به من در باره شخصیکه جهاد کند و در آن امید ثواب و شهرت را داشته باشد؛ چیست از برای او از این دو امر؟ پیامبر علیه السلام فرمودند: هیچ چیزی از برای او نیست (یعنی هیچ اجر و پاداشی از برای او نیست) پس آن شخص این سخن را سه بار تکرار کرد و نبی علیه الصلاة والسلام از برایش گفت: هیچ چیزی از برای او نیست، سپس نبی علیه السلام فرمودند: یقیناً الله تعالی قبول نمی کند از اعمال مگر آن عملی که خالص باشد و در آن رضای الله تعالی جستجو شود.

امام بیضاوی رح در باره روزه واقعی میگوید: (لَيْسَ الْمَقْصُودُ مِنْ شَرْعِيَّةِ الصَّوْمِ نَفْسَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ ، بَلْ مَا يَتَّبَعُهُ مِنْ كَسْرِ الشَّهَوَاتِ وَتَطْوِيعِ النَّفْسِ الْأَمَّارَةِ لِلنَّفْسِ الْمُطْمَئِنَّةِ ، فَإِذَا لَمْ يَخْضُلْ ذَلِكَ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ نَظْرَ الْقَبُولِ) فتح الباري لابن حجر (۶/ ۱۴۲)

ترجمه: امام بیضاوی رح میگوید: مقصد از مشروعیت روزه تنها گرسنگی و تشنگی نبوده بلکه در پهلوی این شکستادن شهوات و تابع کردن نفس اماره است اینکه نفس به مرحله مطمئنه برسد اگر این مقصد حاصل نشود، الله تعالی آنرا به نظر قبولیت نمی نگیرد . امام غزالی رحمه الله میگوید: که روزه به سه قسم است: (اعلم أَنَّ الصَّوْمَ ثَلَاثُ دَرَجَاتٍ صَوْمُ الْعُمُومِ وَصَوْمُ الْخُصُوصِ وَصَوْمُ الْخُصُوصِ الْخُصُوصِ، وَأَمَّا صَوْمُ الْعُمُومِ : فَهُوَ كَفُّ الْبَطْنِ وَالْفَرْجِ عَنْ قِضَاءِ الشَّهْوَةِ ، وَأَمَّا صَوْمُ الْخُصُوصِ : فَهُوَ كَفُّ السَّمْعِ وَالْبَصَرِ وَاللِّسَانِ ، وَالْيَدِ وَالرِّجْلِ وَسَائِرِ الْجَوَارِحِ ، عَنِ الْأَتَامِ . وَأَمَّا صَوْمُ الْخُصُوصِ الْخُصُوصِ : فَصَوْمُ الْقَلْبِ عَنِ الْهَمِّ الدُّنْيَوِيِّ ، وَالْأَفْكَارِ الدُّنْيَوِيِّ ، وَكَفُّهُ عَمَّا سِوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالْكَلِيَّةِ). إحياء علوم الدين (١/ ٢٣٤).

ترجمه: بدان که روزه به سه قسم است، یکی روزه عوام الناس است، دوم روزه مردمان خواص است، سوم روزه مردمان خاص الخاص است. روزه عوام عبارت از بند کردن نفس از خوردن، نوش و شهوت؛ و روزه خواص عبارت از بند کردن گوش، چشم، زبان، دستها، پاها و تمام اندامها از گناهان است.

و آنچه روزه مردم خاص الخاص است؛ آن عبارت از روزه قلب از اراده های بی مورد و از افکار امور دنیوی و بند کردن قلب از ما سوا الله به طور کلی .

مطلب امام غزالی رحمه الله از این سخن این است که روزه عوام الناس روزه است، اما روزه واقعی تنها خود داری از خوردن، نوشیدن و همبستری نیست، بلکه روزه واقعی و کامل آن است که به شمول قلب تمام اندام ها از حرام و کارهای ناروا و خصلت های بد حفاظت کرده شود.

۲-صفت روزه دار واقعی این است که زبان او هم روزه دار باشد:

روزه دار واقعی آن است که زبان خود را از گفتار های ناروا، باطل و عبثیات بند کند مانند: غیبت، سخنان فحش، لعنت گفتند، دروغ، بهتان ، مزاح و مسخره کردن . بعضی مردم دیده میشوند که در ماه رمضان کار نمی کنند، بلکه تنها به مجالس بیهوده مصروف اند، یکی به دیگر مزاح و مسخره میکنند و در باطل فرو می روند یا غیبت دیگران را میکنند، یا در طول روز حساب مال دیگران میکنند، اگر از ایشان بپرسی چرا این کارها را میکنید در جواب میگویند به اثر این کارها روزه کوتاه کرده و روز خود را سپری میکنیم. و لاجرم و لا قوه الا بالله- بعض دیگر که در کسب و کار خود مشغول شوند و در خرید و فروش خود دروغ میگویند و سوگند های ناحق میخورند، یا در وقت معامله جنگ کرده و به یکدیگر دشنام میدهند. که هر یکی از این امور اجر و پاداش روزه را کم کرده و حقیقت روزه را تبدیل میکند.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ». صحيح البخاري ت (٤ / ٥٧٨)

ترجمه: از ابوهریره رضي الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده اند: کسیکه ترک نکند سخن دروغ و عمل کردن به دروغ را ، الله تعالی ضرورت ندارد به ترک خوردن و نوش او در ماه رمضان.

در یک حدیث شریف دیگر آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رُبَّ صَائِمٍ حَظَّهُ مِنْ صِيَامِهِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ». مسند أحمد (١٤ / ٤٤٥)

ترجمه: از ابوهریره رضي الله عنه روایت است که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است: بسا روزه دارانی هستند که نصیب ایشان از روزه تنها گرسنگی و تشنگی میباشد .

یعنی اینطور روزه داران زیاد اند که روزه واقعی را نمی گیرند و درحرام، باطل و عبثیات مشغول اند و پاداش روزه خود را به دست خود از بین می برند و تنها گرسنگی و تشنگی نصیب ایشان میشود.

امام ابن رجب رحمه الله میگوید: در این حدیث شریف راز این است که تقرب به الله تعالی به ترک مباحات تا وقتی تکمیل نمیشود تا که محرمات را ترک نکند، کسیکه مرتکب محرمات میشود و مباحات را ترک میکند مثال این شخص اینطور است مانند: شخصیکه نماز فرض را ترک کند و تقرب را به الله تعالی در نوافل جستجو کند./ لطائف المعارف (ص: ۱۶۸)

رسول الله صلى الله عليه وسلم در روزه ماه مبارک رمضان از سخنان گناه، جهالت و کارهای ناروا منع کرده است.

روزه دار واقعی باید صبر، تحمل، داشته باشد و قهر خود را فرو ببرد و اگر با جاهلان روبرو میشود به طور عذر برایشان بگوید که من روزه دار هستم. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الصِّيَامُ جُنَّةٌ فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَجْهَلُ وَإِنْ أَمْرُؤُ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيُقِلْ إِنَِّّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ». صحیح البخاری (۴/ ۵۶۳)

ترجمه: از ابوهریره رضي الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: روزه سپر است (کسیکه روزه میگیرد) سخن فحش نگوید: و مانند: جاهلان عمل نکند، اگر کسی با او جنگ میکند یا برای او دشنام میدهد پس در جواب بگوید من روزه دار هستم، دوبار بگوید.

معنی (فلا يرفث ولا يجهل) این است که مانند: جاهلان و بیخردان سخنان بد و پوچ نگوید و کارهای نامشروع را انجام ندهد. شرح الکرمانی علی صحیح البخاری (۹/ ۷۸)

نبی علیه الصلاة والسلام در یک حدیث شریف روزه واقعی و حقیقی را اینطور تعریف کرده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: «لَيْسَ الصِّيَامُ مِنَ الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ فَقَطْ. إِنَّمَا الصِّيَامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ». السنن الكبرى للبيهقي. ط المعارف بالهند (۴/ ۲۷۰)

ترجمه: از ابوهریره رضي الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: روزه تنها خود داری از خوردن و نوشیدن نیست یقیناً روزه واقعی خود داری از سخنان حرام، مکروه و لغو است .

در حدیث شریف دیگر آمده است: عَنْ عُبَيْدِ بْنِ مَوْلى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ امْرَأَتَيْنِ كَانَتَا صَائِمَتَيْنِ، فَكَانَتَا تَغْتَابَانِ النَّاسَ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدَحٍ، فَقَالَ لَهُمَا: «قِيئَا»، فَقَاءَتَا قَيْحًا وَدَمًا وَلَحْمًا عَيْبُطًا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ هَاتَيْنِ صَامَتَا، عَنِ الْحَلَالِ وَأَفْطَرَتَا عَلَى الْحَرَامِ» رواه احمد (۳۹/ ۶۰) ورواه الموصلي في مسنده (۳/ ۱۴۷) واللفظ له.

ترجمه: از حضرت عبیده غلام آزاد شده رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت است، یقیناً دو زنی بود که روزه دار بودند و هر دو غیبت مردم را میکردند، نبی علیه السلام ظرفی را طلب کرد و برای آن هر دو گفت: که شما هر دوی تان در این ظرف استفراغ کنید و هر دو در این ظرف استفراغ کردند خون، زرداب و پارچه گوشت تازه سپس نبی علیه السلام فرمودند: این هر دو روزه گرفته اند از حلال و افطار کردند به حرام در روایت احمد آمده است: «صامتا عما أحل لله، وأفطرتا على ما حرم الله عليهما، أتت إحداهما الأخرى فلم يزالا يأكلان لحوم الناس حتى امتلأت أجوافهما قيحا». مسند أحمد (۶۰/ ۳۹)

ترجمه: این هر دو روزه دار شدند از آنچه‌یکه الله تعالی آنرا حلال قرار داده بود و روزه خود را افطار کردند به آنچه که الله تعالی حرام گردانیده بود. یکی در کنار دیگر آمده و تا آن وقتی گوشت مردم را میخوردند تا که شمکشان از خون و زرداب پر میشد.

حضرت عمر رضی الله عنه میفرماید: (ليس الصيام من الطعام والشراب وحده، ولكن من الكذب، والباطل، واللغو، والحلف). ابن أبي شيبه في مصنفه رقم الحديث: (۸۸۸۲)

ترجمه: روزه تنها خود داری از خوردن و نوش نبوده بلکه روزه از سخنان، کارهای دروغ، باطل، لغو و قسم ها است.

حضرت جابر رضی الله عنه میفرماید: (إذا صمت فليصم سمعك وبصرك ولسانك عن الكذب والمحارم ودع أذى الجار، وليكن عليك وقار وسكينة يوم صومك ، ولا تجعل يوم صومك ويوم فطرك سواء). لطائف المعارف (ص: ۱۶۸)

ترجمه: وقتی که روزه گرفتی باید روزه دار باشدگوش تو، چشم تو و زبان تو از دروغ و حرام و از ضرر رساندن به همسایه خود داری کن، بلکه از برای تو وقار و سکون مناسب است در روزه‌های رمضان مگردان روزه‌های رمضان را مانند روزه‌های غیر رمضان.

امام نووی رحمه الله نوشته است: برای روزه دار مناسب است که روزه خود را حفاظت کند از غیبت و دشنام. و مراد از احادیث فوق این است که حفاظت کردن کمال روزه و فضیلت آن از سخنان بد. المجموع (۶ / ۳۹۸)

۳- صفت و اخلاق روزه دار واقعی این است که باید چشم او هم روزه باشد:

روزه داران واقعی کسانی اند که در پهلوی روزه دهن، چشم خود را هم روزه دار میگردانند از چیزیکه الله تعالی دیدن آنرا حرام گردانیده. روزه چشم همیشه لازم است اما در رمضان المبارک این حکم وقت بیشتر حاصل میکند. طوری که الله تعالی فرموده است: {قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ} النور: (۳۱)

ترجمه: و به مردان مؤمن بگو چشمان خود را از نگاه به نا محرمان بپوشند و شرمگاه خود را حفظ کنند و پاکدامنی ورزند این برایشان پاکیزه تر است زیرا الله از آنچه که انجام میدهند آگاه است؛ و به زنان مؤمن بگو چشمان خود را از نا محرمان بپوشند و شرمگاه خود را حفظ کنند.

در یک حدیث شریف نبی علیه السلام به صحابی خود فرمودند: در نظر نا گهانی هم چشم خود را بگردان: (عَنْ جَرِيرٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَنْ نَظَرَةِ الْفَجَاءَةِ فَقَالَ « أَصْرِفْ بَصْرَكَ ». سنن أبي داود-ن (۲ / ۲۱۱)

ترجمه: از جریر رضی الله عنه روایت است او میگوید که من در باره نظر ناگهانی از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم، ایشان برایم گفتند: چشم خود را به دیگر طرف بگردان.

روزه دار واقعی کسانی اند که در پهلوی بند کردن دهن چشم خود را نیز از دیدن حرام بند کنند.

بعضی مردم بخصوص جوانان در تمام روز به تلویزیون ها، فیسبک و دیگر رسانه های اجتماعی و به دیدن زنان و تصاویر برهنه و فلم ها مصروف اند و این فکر را نمی کنند که این کار به چه اندازه به روزه ما نقصان وارد میکند.

چشم ها منفذ های قلب و دروازه روح است، وقتیکه چشم باز شد، قلب را بر باد کرد، و بعضی چشمها زنا کار اند و زنا ی چشم نظر کردن به سوی حرام است و نظر تیر مسموم شده شیطان است.

علامه شاه کرمانی رحمه الله فرموده است: کسیکه نظر خود را پائین انداخت و باطن خود را به تقوا آباد کرد و ظاهر خود را به اتباع سنت آراسته کرد پس فراست او هیچ وقت خطا نمی شود.

به حرام نظر کردن انسان را به حرام کش میکند و بنده را در غفلت می اندازد و انسان را در خواهشات نفسانی واقع میکند و نور ایمان را خاموش میکند و بصیرت را از قلب بیرون میکند و در قلب شیطان جای میگیرد که سر انجام او را به گناهان می کشاند.

۴- از جمله صفات روزه دار واقعی این است که باید گوشهای خود را هم روزه دار کند:

روزه داران واقعی کسانی اند که گوشهای خود را از شنیدن حرام روزه دار میکنند، مانند: شنیدن آهنگ ها، سخنان دروغ، و شنیدن ارمونیه و سورنای.

اگر چه شنیدن همه این اشیاء و گوش فرا دادن به آنها بغیر از روزه هم حرام است اما در ایام روزه حکم آن بیشتر غلیظ شده ، فضیلت و ثواب روزه را کم میکند . الله تعالی گوش فرا دادن را به دروغ صفت منافقان شمرده و فرموده است: {سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسَحْتِ} المائدة: (۴۲) ترجمه: آنها شنوای سخن دروغ و بسیار رشوه خوار اند.

الله تعالی در روز قیامت در باره اعمال اندامهای انسان سوال میکند. الله تعالی فرموده است: {إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا} الإسراء: (۳۶)

ترجمه: بی گمان گوش و چشم و دل هر یک مورد سوال واقع خواهند شد.

وجه استدلال: در معنی این آیت مفسرین دو نوع توجیهاات ذکر کرده اند: یکی اینکه الله تعالی از انسان در باره این اعضاء سوال میکند که اینها خوب کرده اند یا بد، دوم: اینکه الله تعالی از این اعضاء سوال میکند و آنها را بالای انسان شاهد میگرداند و این اعضاء یا به نفع انسان و یا به علیه انسان گواهی میدهند که ما چه کارهایی را انجام دادیم. النکت والعیون للماوردی (۳/ ۲۴۳)

به روزه دار واقعی لازم است وقتیکه سخن لغو را بشنود از آن روی گرداند و اگر در توان او بود باید آنرا بند کند. الله جل جلاله فرموده است: {وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ} القصص: (۵۵)

ترجمه: و چون سخن لغو را بشنوند از آن روی میگردانند و میگویند اعمال ما برای ما است و اعمال شما برای شماست.

وجه استدلال:- هر سخن باطل، مذموم و بی فایده را (اللغو) گفته میشود، قول باشد یا فعل.

- (اللغو) در قرآن کریم در جاهای مختلف ذکر شده است و در هر جا معانی مختلفی مراد می باشد. احکام القرآن لابن العربي (٦ / ١٧٥) و احکام القرآن للجصاص

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما توله زدن را در جمله لغو حساب میکرد . در یک حدیث شریف آمده است: عَنْ نَافِعِ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ سَمِعَ صَوْتَ زَمَّارَةٍ رَاعٍ فَوَضَعَ أَصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ وَعَدَلَ رَاحِلَتَهُ عَنِ الطَّرِيقِ وَهُوَ يَقُولُ يَا نَافِعُ أَتَسْمَعُ فَأَقُولُ نَعَمْ فَيَمْضِي حَتَّى قُلْتُ لَا فَوَضَعَ يَدَيْهِ وَأَعَادَ رَاحِلَتَهُ إِلَى الطَّرِيقِ وَقَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَمِعَ صَوْتَ زَمَّارَةٍ رَاعٍ فَصَنَعَ مِثْلَ هَذَا» مسند أحمد (٨ / ١٣٢)

ترجمه: از حضرت نافع غلام عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روایت است او میگوید یکبار عبد الله ابن عمر صدای توله چوپان را شنید و انگشتان خود را به گوشهای خود داخل کرد و مرکب خود را از آن مسیر گشتاند و گفت: ای نافع آیا تو صدای توله را میشنوی؟ من برایش گفتم بلی! ایشان پیش رفته تا اینکه من برایش گفتم: اکنون من آواز توله را نمیشنوم. پس انگشتان خود را از گوشهای خود بیرون کرد و خود را به مسیر اصلی برابر کرد و برایش گفت: من نبی علیه السلام را دیده بودم و وقتی که آواز توله را می شنید اینچنین کار را میکرد که من انجام دادم.

یکبار عمر بن عتبه رحمه الله غلام خود را با یک نفر دید که غیبت کسی دیگر را میکرد عمر ابن عتبه به غلام خود گفت: (ويلك نزه سمعك عن استماع الخنا كما تنزه نفسك عن القول به، فالمستمع شريك القائل) مختصر منهاج القاصدين للمقدسي (٣ / ٣٠)

ترجمه: هلاک شوی! پاک کنی گوشهای خود را از شنیدن سخنان فحش طوریکه پاک میکنی نفس خود را از گفتار فحش شنونده فحش با گوینده شریک اندر گناه .

٥- از جمله اخلاق روزه داران واقعی این است که باید شکم خود را هم روزه دار کند:

مراد از روزه دار کردن شکم این است که روزه دار شکم خود را از خوردن سود، مال یتیم، پول قمار، مال سرقت شده، رشوت، مال غصبی، و مالیکه از طریق فریب و سوگند ها بدست آمده است حفاظت کند و شکم را از هر چیز پر نکند بدون تمیز. روزه دار واقعی باید به اشیای حلال روزه خود را افطار کند.

امام غزالی رحمه الله میگوید: این روزه هیچ معنی ندارد که خود را از خوردن طعام حلال منع کند و سپس به حرام افطار کند. مثلیکه یک قصری اعمار کند و شهر را ویران . إحياء علوم الدين (١ / ٢٣٥)

روزه دار واقعی باید از الله تعالی به حق حیاء کند و به خوراک و آشامیدنی خود متوجه شود در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَحْيُوا مِنْ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَسْتَحْيِي وَالْحَمْدُ لِلَّهِ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْإِسْتِحْيَاءَ مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ أَنْ تَحْفَظَ الرَّأْسَ وَمَا وَعَى وَالْبَطْنَ وَمَا حَوَى . سنن الترمذي (٤ / ٦٣٧)

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضي الله عنهما میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: از الله تعالی به حق حیا کنید راوی میگوید که صحابه کرام گفتند: ای رسول الله! ما الحمد لله از الله تعالی حیا میکنیم، نبی علیه السلام فرمودند: این حیا نیست بلکه از الله به حق حیا کردن این است که سر را حفاظت کنید و حفاظت کنید آن چیزهای را که سر در خود جمع کرده است مانند: (چشم، گوش، زبان و دهن) و اینکه حفاظت کنید شکم را و آنچه که با او قرین او است (فرج). یعنی این همه را از استعمال کردن در حرام حفاظت کنید.

روي عن يوسف بن أسباط رحمه الله قال : إن الشاب إذا تعبد قال الشيطان لأعوانه : انظروا من أين مطعمه؟ فإن كان مطعمه سوء قال : دعوه يتعب و يجتهد فقد كفاكم نفسه إن إجهاده مع أكل الحرام لا ينفعه له). الكبائر للذهبي (ص: ۱۱۸)

ترجمه: از یوسف بن اسباط رحمه الله روایت است او میگوید: وقتی که جوان عبادت میکند شیطان به رفقای خود میگوید ببینید که خوراک او از کدام جا است، اگر خوراک او بد باشد یعنی حرام باشد پس شیطان میگوید: بگذارید که خود را خسته کند. یقیناً خود را مانده همراه با خوردن حرام فایده نمی رساند.

۶- صفت روزه دار واقعی این است که دستان خود را هم روزه دار بگرداند:

مراد از روزه گرفتن دستها این است که به دست خود کارهای حرام انجام ندهد مانند: سرقت، غصب، مردم را لت و کوب کردن و قتل، رشوت گرفتن، احتکار و غیره. روزه دار واقعی باید به دستان خود کارهای حرام را انجام ندهد، بلکه دستان او همیشه به کارهای نیک مصروف باشد.

در یک روایت آمده که طفیل بن عامر بن حارث خزاعی به رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: (فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَعَلِّي لَا أَلْقَاكَ، فَرَوِّدْنِي شَيْئًا أَعِيشُ بِهِ قَالَ: «أَتَمَلِّكَ لِسَانَكَ؟» قَالَ: فَمَاذَا أَمَلِّكَ إِذَا لَمْ أَمَلِّكَ لِسَانِي؟ قَالَ: «أَتَمَلِّكَ يَدَكَ؟» قَالَ: فَمَاذَا أَمَلِّكَ إِذَا لَمْ أَمَلِّكَ يَدِي؟ قَالَ: «فَلَا تَقُلْ بِلِسَانِكَ إِلَّا مَعْرُوفًا، وَلَا تَبْسُطْ يَدَكَ إِلَّا إِلَىٰ خَيْرٍ» المعجم الكبير للطبراني (۲۲۸/ ۸)

ترجمه: طفیل بن عامر بن حارث خزاعی گفت: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم! شاید من با تو دیگر ملاقات نکنم، برای من یک چیزی زیاد بده که من بر آن زندگی کنم. رسول رسول الله صلی الله علیه وسلم برایش گفت: آیا تو مالک زبان هستی؟ او در جواب گفت: پس من مالک چه باشم که مالک زبان نباشم. نبی علیه السلام برایش گفت: آیا تو بردستان خود تسلط داری؟ او گفت: دیگر به چه تسلط داشته باشم که به دستان خود تسلط نداشته باشم، پس نبی علیه السلام برایش فرمود: به زبان مگو مگر نیکی و دستان خود را دراز نکن مگر به کار خیر.

۷- دیگر صفت روزه دار واقعی این است که باید پاهای خود را هم روزه دار کند:

مقصد از روزه پاها این است کسیکه روزه واقعی میگیرد، باید پای خود را از کارهای بی فایده و حرام منع کند، و به پاهای خود به سوی حرام نرود.

این یک حقیقت شرعی است که ما قدم هایکه می برداریم در راه خیر باشد و یا در راه شر آنها نوشته میشوند و در آخرت یا برای ما و یا بر علیه ما گواهی میدهند.

بناءً پاهای آن کارها حفاظت کرده شوند تا در آخرت پاهای بر علیه ما شهادتی بد ندهند. الله تعالی فرموده است که در روز آخرت زبان انسان بند کرده میشود، دستها و پاهای بالای انسان شهادتی میدهند. الله تعالی فرموده است: (يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) النور: (۲۴)

ترجمه: روزیکه زبان ها، دستها و پاهایشان بر آنچه میکردند گواهی میدهد.

وقتیکه به زبان مهر زده شود، پس دستها و پاهای گواهی میدهند: (الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) یس: (۶۵) ترجمه: امروز بر دهنهایشان مهر میزنیم و در باره آنچه که میکردند دستهایشان با ما سخن میگویند و پاهایشان بر آن گواهی میدهند. علاوه از این زمین هم برای ما یا بر علیه ما شهادتی میدهد. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا} [الزلزلة: ۴] قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا أَخْبَارُهَا؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّ أَخْبَارَهَا أَنْ تَشْهَدَ عَلَىٰ كُلِّ عَبْدٍ أَوْ أُمَّةٍ بِمَا عَمِلَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا أَنْ تَقُولَ: عَمِلَ كَذَا وَكَذَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا»، قَالَ: «فَهَذِهِ أَخْبَارُهَا». سنن الترمذي ت شاکر (۴/ ۶۱۹)، مسند أحمد ط الرسالة (۱۴/ ۴۵۶)

ترجمه: از ابوهریره رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم این آیت را تلاوت کردند: {يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا} در آن روز زمین بیان میکند اخبار خود را.

نبی علیه السلام فرمودند: آیا شما میدانید چگونه باشد بیان کردن اخبار زمین؟ صحابه کرام گفتند: الله ورسول او خوب میدانند. سپس نبی علیه السلام فرمودند: اخبار زمین این است که زمین شهادتی میدهد بر هر مرد و زن در باره آنچه که انجام داده است در روی زمین. اینطور میگوید: این کار را در فلان روز انجام دادی این است اخبار زمین.

تقبل الله منا ومنكم صالح الأعمال

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.